

CARLS BERNSTIN

u istom svetu u kojem i mi živimo i tvrdi da je to dijalogičan i otvoren način.

Predgovor »Filozofskim istraživanjima« iz 1945. završava se primedbom: »Voleo bih da sam stvorio dobru knjigu. Nije se desilo tako; ali, prošlo je vreme kada bih ja to mogao da popravim.« Ovaj komentar zbujuje, naročito ako Vitgenštajnov spise postajuće kao suštinski poeske i isto toliko filozofske. Ali nema razloga da se njegova primedba shvati kao ironija ili samozašljenje. Ona pre ističe privremenu, istraživačku prirodu forme rada, odbijajući da materijalizuje naročiti stil istraživanja kao sistematičan ili generalizovan Metod filozofskog mišljenja.

Ovo iskušavanje, kvalitet otvorenosti, Vitgenštajnov pogled, inspirisalo je veliki broj

caja, direktnije, suptilnije i često neočekivani-je.«

Norman Malcolm navodi Vitgenštajnov reči iz jednog pisma: »Koja je korist od studiranja filozofije ako te ona samo ospozobjava da nekim zapletenim pitanjima logike govoris uverljivo, a ukoliko ne usavršava tvoje mišljenje o važnim pitanjima svakodnevnog života...« Ovo upozorenje je primenjivo na književne radove koliko i na filozofiju, i treba ga imati na umu kao način poštovanja Vitgenštajnov stogodišnjice (1989). Možda je jedan od razloga što Vitgenštajn privlači veliki broj pisaca moralna obaveza u njegovom radu, nikada direktno izražena ali svuda prisutna. Sa jasnim stilističkim i filozofskim uticajima ovaj drugi činilac može pomoći da se objasni Vi-

vanjem različitih praksi, ali da su ovi brigu za proces i u nekom smislu nenameravane rezultate konačne pesme transformisale u tekstuallnu bazu podataka o raspoloživim štovima ili modalitetu koji se prema potrebi mogu upotrebiti. Možda je želja prevagnula nad čisto eksperimentalnim i tradicionalno intencionalnim? Naravno, mogu govoriti samo u svoje ime.

Ovo je istoriju avangardnog pisanja pretvorilo u arhiv raspoloživih izbora, potkopavajući teatralna razmetanja konvencijama koje se mogu povezati sa idejom avangarde. O ovome se može razmišljati u terminima okvirnih pitanja (da pozajmim pojmom iz odlične knjige *Ervinga Goffmana*, 'Okvirna analiza'). Određeni su okviri uspostavljeni književnim, ali i drugim

EKSPERIMENTI

(iz različitih izvora sakupio Charles Bernstein, 1990.)

Homolingvistički prevod: uzmi jednu pesmu (nečiju, a zatim svoju) i prevedi je »sa engleskog na engleski«, zamenjujući reč za reč, frazu za frazu, stih za stih, »oslobodi« prevod kao odgovor svakoj frazi ili rečenici.

Homofonski prevod: uzmi pesmu na stranom jeziku koji možeš da čitaš, ali ga ne moraš nužno razumeti i prevedi njen zvuk na engleski (na pr. francusko 'blanc' ili 'toute'na 'toot'). (v. Zukofsky, »Katulus«). Ponovo je prilagođeno napiši.

Leksički prevod: uzmi pesmu na stranom jeziku koji možeš čitati, ali ga ne moraš nužno razumeti i prevedi je reč po reč pomoću rečnika. Ponovo je prilagođeno napiši.

Akrostihna slučajnost: nasumice uzmi jednu knjigu i njen naslov upotrebi kao akrostihnu ključnu frazu. Za svako slovo ključne fraze okreni stranicu koja odgovara tom broju ($a=1, z=26$) i kao prvi stih pesme prepisi sve od prve reči koja počinje tim slovom do kraja reda ili rečenice. Isto uradi sa svim ključnim slovima, ostavljajući odmore stanci da bi označio svaku novu ključnu reč. (V. »Stance za Iris Lezak, od Jacksona Mac Lowa.) Varijacije uključuju upotrebu autrovoog imena kao koda za uzimanje raznih knjiga za ovaj proces, izmišljajući alternativne akrostihne procedure.

Tzarin šešir: svako iz grupe napiše jednu reč (alternativa: frazu, stih) i stavi je u šešir. Pesma nastaje u skladu sa redosledom kako su reči nasumice vadene iz šešira (solo: uzmi serije reči ili stihova iz knjige, novina, časopisa i stavi ih u šešir).

Burroughovo razvijanje (fold-in): uzmi dve različite strane iz novinskog ili nekog drugog članka ili knjige, iseci ih na pola vertikalno. Zalepi pomešane strane.

Opšta sečenja (cut-ups): napiši pesmu sastavljenu od fraza uzetih iz drugih izvora. Upotrebni jedan izvor za pesmu, a zatim mnoge. Pokušaj sa različitim vrstama izvora: književnih, istorijskih, časopisnih, sa reklamama, uputstvima, rečnicima, priručnicima, putopisima, itd.

Serijalne rečenice: izaber po jednu rečenicu iz različitih knjiga ili drugih izvora. Dodaj rečenice iz sopstvenih sastava. Kombinuj sve u jedan paragraf, preuređujući ga da bi se proizveli najintesantniji rezultati.

Udvostručavanje: počni sa jednom rečenicom i napiši serije paragrafa tako da se u svakom udvostručuje broj rečenica u odnosu na prethodni paragraf i uključi sve prethodno upotrebljene reči (v. Sillimanov »Ketjak»).

Saradnja: piši pesme sa drugim ljudima: izmenjujući stihove (nižuci ih lančano ili po principu japanskog vezanog stiha, poznatog kao 'renga'), pišući simultano i kolažirajući, ponovo pišući, dodajući, ubacujući prethodne verzije. Ovo se može ostvariti i u ličnom kontaktu i poštom.

Grupno pisani sonet: 14 ljudi, svaki piše po jedan stih od 10 reči na indeksnoj karti. Preuredi ih na odgovarajući način.

Napiši pesmu pokušavajući da što tačnije transkribuješ svoje misli dok pišeš. Tome ne dodaji ništa. Piši što brže možeš ne planirajući unapred ono što ćeš reći.

Rad sa snom: svako jutro tokom trideset dana zapisuj svoje snove. Na ovaj materijal primeni prevod i procese slučajnosti. Udvostruči dužinu svakog sna. Isprepleti ih u jednu pesmu, dodajući, nižuci ili preuređujući materijal. Negiraj ili preokreći sve stavove (Sišao sam s brda da bih se popeo. Nisam da bih.). Od prijatelja pozajmi snove i na njih primeni ove tehnike.

književnih radova. Teško je pomisliti na još jednog dvadesetovekovnog filozofa čiji je stil imao tako direkstan uticaj na toliko mnogo književnika.

Stil »Istraživanja« odbacuje univerzalne teze i normalizovana izlaganja u korist labavo povezanih serija 'primedbi' poređanih u sekcijske obeležene brojevima koje se nižu i obično se sastoje od jednog do četiri paragrafa. Naravno da se uticaj te knjige ne ograničava na uticaj te strukture.

U biografskoj belešci u predgovoru za knjigu »Ludwig Vitgenštajn / Jedno sečanje« od N. Malkolma, G. H. Fon Rajt zapaža da se istorijski značaj osoba poput Vitgenštajna »ne manifestuje prek njihovih učenika, već preko uti-

tgenštajnov stalni značaj ne samo za moj rad, nego i za rad izvesnog broja drugih pesnika.

*Kažite mi nešto o tipologiji eksperimentata u jezičkoj poeziji.

Otklevao sam da odgovorim na ovo pitanje jer ste upotrebili termin eksperimentat. Eksperimentisati ne znači iskušavati nešto bez značaja o tome što radimo ili što će se pojavit.

Mislim da je rad Džeksona Mek Laua, nastao iz procedura slučajnosti, u sirogom smislu eksperimentalan: pesnik postavlja izvesne procedure a pesma je njihov proizvod, rezultat operacija izvedenih na tekstu. U jezičkoj poeziji je malo takvih radova. Može se reći da su tehničke razvijene eksperimentisanim, iskuša-

pisanim i govornim konvencijama, kao na primer, odgovori na pitanja što je spisateljska delatnost, a što delatnost pesme, gde tražiti značenje ili sadržaj. Dobar je deo avangardnog eksperimentisanja u prvi plan doveo probleme slamanja okvira, po Gofmenu, 'manufakturu negativnog iskustva', namerno koristeći okvire suprotne očekivanju ili uobičajenoj praksi, delimično da bi se istakla činjenica da se okviri nisu primećivali ili su se skrivali. Druga bi se faza mogla opisati kao istraživanje prirode različitih okvira, sa različitim pogreškama, različitim eksperimentima, koji sugerisu okvire ili kači og ovog domena.

razgovor vodila: Dubravka Đurić